

УДК 2-674:355.02(497.6)''1992/1995''

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6022019.3>

Прегледни рад

Миле Ракић

Институт за политичке студије, Београд

Хатица Бериша

Универзитет одбране, Школа националне одбране, Београд

ВЕРСКИ СУКОБ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И ПОСЛЕДИЦЕ ПО БЕЗБЕДНОСТ*

Сажетак

Међуетничке напетости које су на територији БиХ кулминирале ратним сукобима 1992-1995. године биле су, по многим мишљењима, потенциране и религиозним набојима и симболизмом, а динамика и интензитет сукоба је био додатно подржан верским елементом. С обзиром на изузетан утицај које верске заједнице имају на простору Западног Балкана, потребно је објаснити узроке настанка овог феномена и негативне последице таквих односа који су још и даље снажно присутни. Циљ рада је да се кроз историјски преглед генезе и узрока, дају одговори на питања, да ли је у БиХ дошло до верског сукоба због кога је угрожена њена безбедност? Колика је била улога религије и верских заједница при ескалацији сукоба, и да ли је угрожавање безбедности било искључиво на верској основи? Указује се на неопходност

* Овај текст је настао као резултат рада у оквиру пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете науке и технолошког развоја Републике Србије.

објективног сагледавања изазова, ризика и претњи који могу да утичу на развој мултикултуралног и мултирелигијског босанскохерцеговачког друштва и безбедности БиХ. Јасно је да без активног позитивног односа верских заједница, истински суживот и помирење нису могући, па стога истичу њихову велику одговорност и утицај на стање безбедности БиХ.

Кључне речи: верске, заједнице, сукоб, безбедност.

1. ДРУШТВЕНИ СУКОБИ И РЕЛИГИЈА

Френсис Фукујама је у делу „Крај историје и последњи човек” говорио да након слома комунизма, свет очекује победа либералне демократије и успостављање демократско - капиталистичког система као универзалног поретка. Међутим, показало се да се демократија теже спроводи у мултиетничким, посткомунистичким друштвима. Пример Босне и Херцеговине (БиХ) током распада СФР Југославије говори да до успешне демократизације након слома комунизма није дошло, тј. демократизација у БиХ је омогућила победу националним странкама на првим вишестраначким изборима, те почетак етничко-верских сукоба, чиме се стало на крај процесима демократизације.¹ Узроци друштвених сукоба леже у томе што је у друштву увек мање добара и вредности него што је потребно индивидуама, социјалним групама и друштву у целини, или, с друге стране, „узрок конфликта није у објективној реалности, већ у ономе што се дешава у главама људи“.² Међутим, у основи сваког сукоба друштвених група јесте неслагање између постигнутог нивоа добијања материјалних, културних и духовних ресурса и чврстог убеђења да приступ ка њима неправично ограничава супротна страна. Чињеница је и да „у процесима дезинтеграције и национална и вишенационална држава се дезинтегришу и распадају. Насупрот оваквим и сличним политичким и државним појавама, у стварности

1 Давор Стрика, *Да ли је у БиХ дошло до сукоба цивилизација*, Актуелности, Вања Лука College, стр. 10.

2 Роџер Фишер, *Пут ка сагласију или преговори без поражених*, Москва, 1990, стр. 38.

постоје тенденције интегрисања у надржавне форме регионалног и ширег карактера³, што је нарочито значајно са аспеката националне безбедности.

Вредности, као специфична врста духовних творевина и животних оријентира, јесу генерални обрасци усмеравања људског понашања према одређеним пожељним стандардима, а Хришћански вриједносни систем помера ту унутрашњу узрочност са човека на веру.⁴

У суштини „Значајно је имати у виду да се потискивање и укидање легитимних историјских права на територије, као и легалних међународних права српског етноса и субјеката у БиХ, данас у целини на Балканском полуострву, врши са позиције геополитичке моћи“.⁵

Пишући о Балкану, амерички политички коментатор Ричард Коен тврди: „...Босна је огромно, језиво место пуно високих планина, сурових људи и племенских непријатељстава укореењених у историји и митова рођених у пијаним ноћима крај ватре. То је место где је почео II светски рат и где европски ратови и даље трају, жеравица мржње која још увек тиња из разлога који побијају сам разум.“⁶

Гледајући место религије као фактора који на посредан начин доприноси настанку друштвене дезинтеграције и унутар друштвених конфликта, треба обратити пажњу на недовољно стабилне структуре друштвених система држава. Може се видети да дисфункционалан друштвени систем, а у политичким наукама назван кризом легитимности власти, чини плодно тло за настанак и манифестовање друштвених сукоба од класних, етничких, верских и политичких до ратних.⁷ Унутрашње друштвене противречности у једној држави могу бити изазване различитим чиниоцима (спољашњим, унутрашњим,

3 Горан Буџак, Миле Ракић, “Одрживост институционалних капацитета Републике Србије у условима глобализације”, *Српска политичка мисао*, бр. 3, Институт за политичке студије, Београд, 2015, стр. 220.

4 Снежана Миленковић, “Молитва између науке и религије”, *Наука - Религија - Друштво*, САНУ, Београд, 2002, стр. 108-120.

5 Миле Ракић, Горан Буџак, “Геополитички положај Срба у Републици Српској и избори 2014. године”, *Политичка ревија*, бр. 1, 2015, Институт за политичке студије, Београд, стр. 44.

6 Michael E. Braun, *Ethnic Conflict and International Security*, Princeton University Press, 1995, pg. 76.

7 Исто.

економским, социјалним, политичким, националним, верским, идеолошким и другим) и могу имати различит садржај и интензитет. Непостојање консензуса унутар структура државе, а посебно сложених форми вишенационалних и верски хетерогених држава, какве су федерације, најчешће проузрокује појаву унутрашњих социјалних сукоба високог интензитета и степена насиља,⁸ што се на примеру БиХ као једне од федералних јединица СФРЈ и последњем рату у њој може јасно и видети.

2. ВЕРСКИ КОНФЛИКТИ У БиХ И БЕЗБЕДНОСТ

Иако су верски сукоби појавно често садржали или изражавали и чисто теолошке разлике, њихови главни узроци нису били у религији, већ у њеној злоупотреби од стране верских институција или носилаца власти и политичких функција.⁹

У савременом друштву верски сукоби се веома ретко јављају у чистом облику и често имају политичку и етничку форму, садржај и позадину. То је допринело да крајем XX века дође до значајније промене у теоријској и политичкој рецепцији религије као фактора друштвених сукоба.¹⁰ Верски активисти и цркве све се снажније укључују у политичке сукобе и борбу за ослобођење, остварење правде и демократије широм света. Током целокупних, 80-их година готово да није постојао озбиљнији политички сукоб било где у свету у којем се није осетио утицај религије. Ти примери укључују и конфликте између Јевреја и Арапа на Блиском истоку, сукобе између протестаната и католика у Северној Ирској, као и сукобе између Бошњака - муслимана, Срба-православаца и Хрвата-католика у БиХ.¹¹

8 Срђан Милашиновић и Милашин Милашиновић, *Основи теорије конфликта*, Факултет безбедности, Београд, 2007, стр. 146.

9 Ђуро Шушић, *Религија I - II*, Чигоја штампа, Београд, 1998, стр. 205.

10 Мирољуб Јевтић, "Верски чинилац у савременим балканским односима", *Зборник: Савремени процеси и односи на Балкану*, Факултет политичких наука и ИМПП, Београд, 1997, стр. 305.

11 Jose Casanova, *Public Religions in the Modern World*, University of Chicago Press, Chicago, 1994, pg. 4.

3. ОБЕЛЕЖЈА ВЕРСКОГ СУКОБА НА ПРОСТОРУ ДАНАШЊЕ БиХ

На простору садашње БиХ у протеклом периоду, „неспорно је да су религијски симболи коришћени у изградњи и јачању национализма, постајући тако национални симболи чиме је њихова претходна улога као знакова препознатљивости припадања религијској заједници временом трансферисана на национални ниво.¹²

Треба имати на уму да је простор данашње Хрватске, БиХ, Црне Горе и Србије често мењао припадност између двају делова Царства, па се самим тим и утицај на истом смењивао.¹³ Живот у османлијском царству за хришћане или невернике како су их Османлије називале је обухватао порез (*харач*), „крвави данак” (*девиширма*) и др.. „Куран, наиме, предвиђа да се *михад* - исламски свети рат, води против „следбеника Књиге“, хришћана и Јевреја, све док не пристану да се потчине муслиманској држави и док, као знак те потчињености, не почну да плаћају главарину, порез по глави, који плаћају сви мушкарци немуслимати, здрави, телом и духом.“¹⁴

Један од примера развоја, снаге и утицаја конфесије на одређење и развој националне самосвести је простор бивше СФРЈ, а нарочито простор данашње БиХ, где су конфесионалне заједнице из периода Отоманског царства послужиле као основа за установљење одвојених националности Срба, Хрвата и Муслимана током XIX односно XX века при чему је религија играла кључну улогу у националној самоидентификацији односно националном самоодређењу.¹⁵ У тзв. предратном периоду БиХ, уочљиво је јачање веза политике и религије, односно верских заједница и значајнија употреба религијских симбола и реторике засноване на религијској различитости.¹⁶

12 Patric James, David Goetze, *Evolutionary Theory and Ethnic Conflict*, Praeger, London, 2001, pg. 153- 164.

13 Saša Mrduljaš, „Теодозијева подјела Римског царства 395. године“, *Нова присутност*, бр. 3, 2007, стр. 417-433.

14 Мирољуб Јевтић, „Ханефијски фикх и модерна српска правна историја“, *Анали Правног факултета у Београду*, год. LV, 2/2007, стр. 47-66.

15 Burg Steven, „The Political Integration of Yugoslavia's Muslims / Determination of Success and Failure“, *Carl Beck papers*, No. 203, Pittsburg, 1983, pg. 12.

16 Patric James, David Goetze., „Evolutionary Theory and Ethnic Conflict“, *Praeger*, London,

Очигледно је да је веза између националистичких политика и верских заједница и установа била од обостране користи јер национална, политичка али и војна мобилизација није могла бити постигнута без верског уплитања. Међутим, ни верске заједнице нису биле способне постићи своје циљеве без активне подршке националистичких странака, односно политике уопште.“ „У том процесу религијско-националне ретрадиционализације – комбиноване са религијско-националним ексклузивизмом – једна је страна требала другу: верске су институције подржале шовинистичку политику и перспективе, а верски елементи постали су значајним делом процеса етнизације политике и политизације етничкога.”¹⁷ Ово се може потврдити и речима Радована Карацића: „...ни једну важну одлуку нисмо донели без Цркве.”¹⁸ На највећу муслиманску/бошњачку странку су утицале панисламистичке заједнице и токови унутар Исламске верске заједнице у виђењу максималистичких амбиција политичког вође Муслимана/Бошњака, Алије Изетбеговића. Изетбеговић је настојао вратити Муслимане/Бошњаке исламу (што је био и један од уводних слогана у његовој „Исламској декларацији” из 1970. године) те након много векова створити муслиманску државу у Европи. Прилику за „организовану акцију”, творац „Исламске декларације“ Изетбеговић је добио падом комунизма, увођењем вишестраначја и улажењем у процес растакања југословенске федерације, чиме су све дотадашње републике потенцијално дошле у ситуацију да се афирмишу као самосталне и независне државе. Као заједница три народа и без апсолутне већине једне нације, БиХ је објективно имала најмање шанси да заиста постане територијално јединствена и државно хомогена самостална држава, пошто ниједна нација није имала капацитета за независност, а она најбројнија, бошњачка, кроз странку СДА, колебала се између верског и националног идентитета.¹⁹ На попису становништва 1991. активисти СДА су од муслимана тражили да се национално изјасне као Муслимани, а никако као Бошњаци, јер би тиме

2001, pg. 153-164;

17 Срђан Врцан, „Вјера у вртлозима транзиције“, *Ревиија –Далматинске акције*, Глас Далмације, Сплит, 2001, стр. 89.

18 Patric Mojzes, *Religion and the War in Bosnia*, Scholar Press, Atlanta, 1998, pg. 89.

19 Дарко Танасковић, „Како бити панисламиста у Босни“, *Политеица*, бр. 5, Бањалука, 2013, стр. 165-176

дошло до смањивања њихове монолитне статистичке бројности. Подстицало се и што масовније учешће у попису, са слоганом: „Од нашег броја зависе наша права!”²⁰ Муслиманско водство приступа припремама за оружане сукобе 10. јуна 1991., када је на Конгресу СДА у Дому милиције Сарајево формирало Савет за националну одбрану који „...делује уз СДА, све док за то постоје потребе.”²¹ Савет за националну одбрану организатор је Патриотске лиге, касније преименоване у Армију Републике БиХ, са изразито већинским процентом муслимана-Бошњака.²²

4. ВЕРСКИ ЕЛЕМЕНТИ КАО ФАКТОРИ МОГУЋЕ ДЕСТАБИЛИЗАЦИЈЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Гледајући структуру предратне БиХ према верском опредељењу, поред већ наведених верских заједница у БиХ био је и велики број атеиста, док осталих верских група није било. Након рата у БиХ дошло до праве експанзије тзв. “нових вера”. Њихов тачан број, због различитог начина организације и регистрације, али и конспиративности у којој многе секте делују, тешко је утврдити. Међутим, неслужбене процене говоре да је, уз четири велике традиционалне цркве и верске заједнице, у БиХ на сцени још око 200 других верских група, укључујући и секте. Закон о слободи вере и правном положају цркава и верских заједница у БиХ врло је либералан у том смислу, јер предвиђа да је за оснивање верске организације потребно свега 300 потписа. Међутим, до сада су, у складу са овим законом, у регистар који се води у Министарству правосуђа БиХ уписане тек 32 цркве и верске заједнице, које не припадају Католичкој цркви, Исламској заједници БиХ, Српској православној цркви или Жидовској заједници БиХ. Занимљиво је и то да већину секти у БиХ воде странци, а не грађани БиХ, а веома мало тога се зна о њиховом раду. Није познато како се финансирају нити одакле им стиже новац. Постоји читав низ секти које уопште нису регистроване или делују као удружења грађана и хуманитарне организације. Контрола њиховог деловања врло је слаба, тако да заправо држава и нема увид у њихове

20 Исто

21 Фикрет Муслимовић, „Одбрана Републике БиХ“, *Љиљан*, Сарајево, 1995, стр. 206.

22 Милутин Милутиновић, «Карактеристике грађанског рата у Босни и Херцеговини», *Сварог*, 1/2010, Бањалука, 2010, стр. 49-74.

активности. Кад се узме програм појединих секти, те тежње појединаца да на такав начин дођу и до новца или постигну неке друге циљеве, онда се може закључити да исте утичу на дестабилизацију стања безбедности у БиХ.

Постојање екстремистичких верских група се углавном везује на радикалне групе које својим деловањем покривају простор не само БиХ него и региона, па и шире. Кроз наредне примере биће објашњени одређени типови екстремистичких група и организација које својим деловањем кроз историју, или данашњим деловањем, утичу на нарушавање безбедности у БиХ и региону. Типичан пример исламских екстремистичких група, које представљају безбедносни ризик и претњу су селефијске заједнице и параџемати. Припадници ове заједнице живе на изолованим локацијама, имају радикалну и искључиву верску идеологију. У послератном периоду забележено је најмање десет инцидената и напада у којем су учествовали припадници ове групе.

Великог крижарско братство и сестринство је пример како једна организација при цркви, кроз верску индоктринацију може утицати на поступке и злочине политичког и војног крила усташког покрета односно владајуће идеологије. У току постојања НДХ крижарска организација се све више стапала са усташким режимом и постала је стуб усташке страховладе. Након Другог светског рата рад Крижарске организације је био забрањен. Рад је обновљен дозволом власти Републике Хрватске 1992. године.²³

Кроз екстремне групе „Образ”, „Покрет 1389” и „Србска част” се може видети како ове групе властитим тумачењем црквеног учења, традиције и вере, користе СПЦ као „заштитника” за своје екстремне програме. Њихово деловање карактерише истицање тзв. „традиционалних српских вредности” као што су богољубље, родољубље, витештво, уз изразито дискриминаторски однос према разним мањинским друштвеним групама (етничким, сексуалним, верским). Овакви облици десничарских организација карактеришу се екстремним деловањем, нетолеранцијом и искључивошћу. За разлику од нпр. екстремних верских заједница, овакве групе

23 Дејан Лучић, *Павелићев тестамент, зајера против српског народа*, АИЗ «Досије», Београд, 1990, стр. 75-77.

немају развијену мрежу, а ни јасан начин финансирања. Другим речима, овакве организације су врло непредвидиве у свом деловању.

5. УЗУРПАЦИЈА И УНИШТАВАЊЕ ВЕРСКЕ ИМОВИНЕ

И узурпација имовине верских заједница од стране институција, као и обрнути случајеви када верске заједнице узурпирају имовину која им не припада, се сврставају у факторе који чине дестабилизацију безбедности. Познати примери су вишегодишњег не враћања имовине Православне богословије у Сарајеву од стране градске управе, изградње џамије у Брадини код Коњица на имовини СПЦ као и многи други случајеви.

Ова чињеница је веома значајна, посматрајући га као безбедносни ризик. Овакви напади и деструктивна дејства, дају могућност да се на врло лак, али нажалост и ефикасан начин, могу употребити у циљу дестабилизације стања безбедности. На овом месту неопходно је изнети и сазнања да је донешен, готово занемарљив (недовољан) број правоснажних пресуде у процесима против лица која су учинила нападе ове врсте, што објективно представља показатељ да је држава БиХ још увек потпуно неспремна да се са својим институцијама упусти у решавање овог проблема.

У суштини „Ради се дакле о антисрпском геополитичком процесу супротном вековној борби и тежњи Срба за национално ослобођење и уједињење на свом етнојезичком и историјском простору. Очигледно је да се ради о усаглашеном деловању спољних и унутрашњих снага на даљем распарчавању српског народа, који у очима Запада представља „продужену руку“ Русије на Балкану“.²⁴

Да би се побољшала заштита верских објеката у БиХ потребно је поштрити санкције против починилаца напада и охрабривати и подстицати јавне осуде напада на верске објекте. Примећен је пораст броја кривичних поступака који се воде

24 Момчило Суботић, *Идентитет и геополитичка стварност Срба*, Институт за политичке студије, Београд, 2012. стр. 286.

против починилаца, али се чини неопходним изрицати оштрије казне, и водити оштрија казнена политика јер је то једини начин који ће задовољити жртве и превентивно деловати да се овакви напади на верске објекте не дешавају и у наредном периоду. Напад на верски објекат врло често има за циљ да одређеној верској групи, па чак и националној мањини, пошаље поруку да није добродошла у одређеној средини што не сумњиво доводи до мањег или већег поремећаја стања безбедности нарочито на локалном нивоу. Зато је важно да свака локална заједница реагује на начин да демантује такве “поруке” и да представници цивилног друштва, а пре свега представници политичке власти, осуде напад и јасно ставе до знања да су такве „поруке“ не примерене у тој локалној средини и не само њој. Поред случајева напада на верске објекте и друга места од значаја за цркве и верске заједнице и верске службенике који се доводе у директну везу са објектом а на које су грађани веома осетљиви и због којих исте узимају у заштиту чиме директно угрожавају безбедност на локалном нивоу.

Овоме треба додати и чињеницу да је однос номиналних и стварних верника у БиХ такође неповољан елемент. Ово из разлога јер стварни и истински верници који познају и правилно практикују властиту веру у БиХ се издваја око 5-10 % популације, а све друго су номинални верници, који религију и веру познају површно или готово никако, а исту користе за остварење неких својих других циљева (политичких, економских, изградња друштвеног статуса и сл.).

Ово имплицира проблем и поставља се јасно питање: да ли и колики утицај верске заједнице имају на целокупно становништво, односно да ли уопште имају шансе да свима приближе правилно верско образовање, а тиме и позитиван утицај?

ЗАКЉУЧАК

БиХ је по свом специфичном географском положају, у којем се испреплићу три велике верске заједнице, историјским околностима поделе и утицаја ових конфесија, увек била како пример верске толеранције, тако и место потенцијалног сукоба на верској основи, што се у коначници у протеклом рату и

десило. Национални и верски екстремизам, који има корене у сукобима на етничкој и верској основи у ближој и даљој прошлости, представљао је фактор ризика у избијању сукоба, а и данас представља значајан ризик и претњу по националну безбедност Босне и Херцеговине.

Генерално гледајући, у анализи карактеристика последњег рата и сукоба уопште у БиХ, неопходно је истаћи значајну улогу верског фактора непосредно пре отпочињања сукоба, те верске димензије - манифестовања током протеклог рата у БиХ. Наравно, није се радило о класичном верском сукобу и рату, али многе чињенице упућују да су национални екстремизми своја “оправдања” налазили и црпили у религијској политизацији и идеологизацији.

Улога верских заједница, њихов некритички однос према актуелним политикама и каснијим ратним збивањима довео је до тога да су и саме постале снажан чинилац међуетничких подела, ширења националне нетрпељивости, прешуткивања, драстичних кршења људских и мањинских права, а у коначном индиректни и директни учесници рата.

Простор бивше Југославије, а самим тим и БиХ, је показао да спорост у демократизацији економских и политичких процеса може знатно допринети порасту међуетничких тензија и њиховом прерастању у сукобе. Верска осећања код народа на простору БиХ су таква да је њима најлакше манипулисати, а у кризним временима она су служила за хомогенизацију нација и народа и као таква показала се врло делотворно. Оно што се у БиХ догодило може се окарактерисати као злоупотреба вере зарад политичких циљева, што није никаква новост нити куриозитет тог времена и ових простора.

Као последица овакве врсте сукоба, и данас се осећају последице у босанскохерцеговачком друштву, које је подељено по етно-религијским основама. У таквом друштву и даље делују екстремне верске организације, верске секте, а спрега вере, економије и политике је и даље врло јака.

Данас смо ипак, сведоци да се из врхова верских заједница упозорава на неприхватљиву злоупотребу религија и шаљу поруке мира и толеранције које могу битно допринети

санирању тешко нарушених националних односа, обнови поверења и помирења, а самим тим и позитивног утицаја на стање безбедности. Више је него јасно, да без активног позитивног односа верских заједница, истински суживот и помирење нису могући, па стога истичу њихову велику одговорност.

ЛИТЕРАТУРА

- Буцак Горан, Ракић Миле, „Одрживост институционалних капацитета Републике Србије у условима глобализације”, *Српска политичка мисао*, бр. 3, Институт за политичке студије, Београд, 2015, стр. 220.
- Врцан Срђан, „Вјера у вртлозима транзиције“, *Ревивија – Далматинске акције*, Глас Далмације, Сплит, 2001, стр. 89.
- Ђуро Шушњић, *Религија I - II*, Чигоја штампа, Београд, 1998. стр. 205.
- Јевтић Мирољуб, „Ханефијски фикх и модерна српска правна историја“, *Анали Правног факултета у Београду*, год. LV, 2/2007, стр. 47-66.
- Јевтић Мирољуб, „Верски чинилац у савременим балканским односима“, *Зборник: Савремени процеси и односи на Балкану*, Факултет политичких наука и ИМПП, Београд, 1997, стр. 305.
- Лучић Дејан, *Павелићев тестамент, завјера против српског народа*, АИЗ "Досије" Београд, 1990, стр. 75-77.
- Милашиновић Срђан и Милашиновић Милашин, *Основи теорије конфликта*, Факултет безбедности, Београд, 2007.
- Миленковић Снежана, „Молитва између науке и религије“, *Наука - Религија - Друштво*, Прво издање, САНУ, Београд, 2002, стр. 108-120
- Милутиновић Милутин, „Карактеристике грађанског рата у Босни и Херцеговини“, *Сварог*, 1/2010, Бањалука, 2010, стр. 49-74.

- Мрдуљаш Саша, „Теодозијева подјела Римског царства 395. године“, *Нова присутност*, в. 3, 2007, стр. 417-433.
- Муслимовић, Фикрет, „Одбрана Републике БиХ“, *Љиљан*, Сарајево, 1995, стр. 206.
- Ракић Миле, Буџак Горан, „Геополитички положај Срба у Републици Српској и избори 2014. године“, *Политичка ревија*, бр. 1, Институт за политичке студије, Београд, 2015. стр. 44.
- Стрика Давор, *Да ли је у БиХ дошло до сукоба цивилизација*, Актуелности, Вања Лука College, стр. 10.
- Суботић Момчило, *Идентитет и геополитичка стварност Срба*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Танасковић Дарко, „Како је бити панисламиста у Босни“, *Политеиа*, бр. 5, Бањалука, 2013, стр. 165-176.
- Braun E. Michael, *Ethnic Conflict and International Security*, Princeton University Press, 1995. pg. 76.
- Casanova Jose, *Public Religions in the Modern World*, University of Chicago Press, Chicago, 1994, pg.4.
- Patric James, Goetze David, *Evolutionalry Theory and Ethnic Conflict*, Praeger, London, 2001, pg. 153- 164;
- Mojzes Paul, *Religion and the War in Bosnia*, Scholar Press, Atlanta, 1998, pg. 89.
- Burg Steven, *The Political Integration of Yugoslavia's Muslims / Determmination of Success and Failure*, Carl Beck papers, No. 203, Pitsrburg, 1983, pg. 12.
- Фишер Роџер, *Пут ка сагласију или преговори без пора-жених*, Москва, 1990, стр. 38.

Mile Rakić

Hatidža Beriša

FAITH CONFLICT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND CONSEQUENCES FOR SECURITY

Resume

In its specific geographical position, in which the three major religious communities interweave, the historical circumstances of the division and the influence of these confessions, BiH has always been an example of religious tolerance, as well as a site of potential conflict on a religious basis, which ultimately occurred in the past war. National and religious extremism, which has the roots of conflicts on ethnic and religious grounds in the near and far past, was a risk factor in the outbreak of conflicts, and today it represents a significant risk and threat to the national security of Bosnia and Herzegovina. In general, in analyzing the characteristics of the last war and conflict in general in BiH, it is necessary to emphasize the important role of the religious factor just before the beginning of the conflict, and the religious dimension - manifestations during the past war in BiH. Of course, it was not a classical religious conflict and a war, but many facts suggest that national extremism found and justified their "justifications" in religious politicization and ideology. The role of religious communities, their uncritical attitude towards current policies and subsequent warfare has led to the fact that they themselves have become a powerful factor in interethnic divisions, the spread of national intolerance, silence, drastic violations of human and minority rights, and ultimately indirect and direct participants in the war. The territory of the former Yugoslavia, and therefore BiH, has shown that the slowdown in the democratization of economic and political processes

can significantly contribute to the rise of interethnic tensions and their emergence into conflicts. Religious feelings among peoples in the territory of BiH are such that they are the easiest to manipulate, and in times of crisis they have served to homogenize nations and peoples and as such proved to be very effective. What happened in BiH can be characterized as abuse of religion for political purposes, which is neither a novelty nor a curiosity of the time and space. As a consequence of this kind of conflict, today the consequences are felt in the Bosnian society, which is divided in ethno-religious terms. In such a society, extreme religious organizations, religious sects continue to function, and the conflict of faith, economy and politics is still very strong. Today, however, witnesses that from the peaks of religious communities warns about the unacceptable abuse of religions and send messages of peace and tolerance that can significantly contribute to the rehabilitation of severely disturbed national relations, restore confidence and reconciliation, and therefore a positive impact on the state of security. It is more than clear that, without an active positive attitude of religious communities, genuine coexistence and reconciliation are not possible, and hence emphasize their great responsibility.

Keywords: religious, community, conflict, security.

* Овај рад је примљен 20. фебруара 2019. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 1. јуна 2019. године.